

2024-08-28

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se,
s.hc@regeringskansliet.se

Remissvar *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)*

Svenska Läkaresällskapet (SLS) är läkarkårens oberoende, vetenskapliga professionsorganisation, en ideell, partipolitiskt och fackligt obunden förening. Vårt syfte är att verka för förbättrad hälsa och sjukvård genom att främja vetenskap, utbildning, etik och kvalitet. SLS tackar för möjligheten att lämna synpunkter på utredningen *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)*

SLS har fått återkoppling från följande av SLS medlemsföreningar/sektioner och en associerad förening; Svenska sällskapet för dermatologi och venereologi, Svensk Gastroenterologisk Förening, Svensk Förening för Medicinsk Informatik, Svenska skolläkarföreningen, Svensk Lungmedicinsk Förening samt Svensk Internmedicinsk Förening. De tre sistnämnda bifogas i sin helhet då deras yttranden vad det gäller denna remiss, utifrån var och ens specialistkompetens, är viktiga i SLS sammanhållna svar, bilaga 1.

Kommittén för prevention och folkhälsa har sedan berett SLS sammanhållna svar som fokuserar på de bedömningar och förslag som vi anser vara särskilt relevanta för SLS.

Allmänt om betänkandet

SLS konstaterar att utredningen *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas* har ett stort fokus på hälsofrämjande och preventiva förslag riktade till barn, ungdomar och unga vuxna vilket SLS välkomnar. Barn och ungdomar är skyddsvärda och ska prioriteras i folkhälsoarbetet och många av utredningens förslag syftar till att skydda barn och ungdomar för exponering av substanser som är beroendeframkallande och skadliga för hälsan.

Vi vill uppmärksamma utredningen på

- att vi saknar förslag på reglering av smaktillsatserna i e-cigaretter och vitt snus. Undersökningar visar att smakerna har stor attraktionskraft och lockar nya användare, samt att flera av tillsatserna bidrar till att öka biotillgängligheten för nikotinet.
- att vi saknar förslag på preventiva åtgärder som stärker ungdomars styrka att stå emot vejpning, tobakssnus och nikotinsnus och förebygga dess relaterade skador. En riktad utredning alternativt en komplettering av aktuell utredning som utkommit på rubricerad remiss behövs.

Sammanfattning

- SLS ställer sig positiva till utredningens förslag om en ny lag om lustgas som syftar till att motverka användning av lustgas för berusning eftersom användning av koncentrerad lustgas i berusningssyfte kan innebära allvarliga hälsorisker.
- SLS ställer sig även positiva till förslagen om mängdbegränsning för försäljning till privatpersoner, att lustgas inte får säljas om det finns anledning att anta att lustgasen ska användas

som berusningsmedel och att lustgas inte ska få säljas till den som är under 18 år.

- SLS ställer sig positiva till förslaget om en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid. SLS inser att tillsyn av ett förbud riskerar att efterlevas i olika grad, och att förhindra en sådan utveckling kräver resurser. Skolan bör därför rustas för att kunna ha ett brett hälsofrämjande uppdrag eftersom barn och ungdomar ska prioriteras i folkhälsoarbetet. Därtill anser SLS att det hade varit önskvärt om utredningen hade föreslagit att detta förslag även skulle omfattat verksamhet i fritidshem och fritidsgårdar och närområden.
- SLS ställer sig positiva till en reglering av högsta tillåtna nikotinhalt i tobaks- och nikotinsnus enligt förslaget. För att ytterligare begränsa de risker som är förknippade med nikotin så anser SLS att det behövs mer forskning kring nikotinetns skadeverkningar för att kunna ta ställning till om högsta tillåtna nikotinhalt eventuellt ska begränsas till samma nivå som i godkända läkemedel för avvänjning av nikotinberoende.
- SLS ställer sig positiva till förslaget om att det ska framgå av alkohollagen att lagens syfte är att främja folkhälsan.
- SLS ställer sig positiva till utredningens förslag att den nya lagen och förordningen om lustgas ska träda i kraft den 1 januari 2026, det vill säga så fort som möjligt enligt utredningens bedömning.
- SLS saknar förslag på reglering av smaktillsatserna i e-cigarettor och vitt snus.
- SLS saknar förslag på preventiva åtgärder som stärker ungdomars styrka att stå emot vejpning, tobakssnus och nikotinsnus och förebygga dess relaterade skador. En riktad utredning alternativt en komplettering av aktuell utredning behövs

Specifika synpunkter på förslag och bedömningar

3.8 En ny lag om lustgas

SLS ställer sig positiva till utredningens förslag om en ny lag om lustgas.

3.9 Lagens syfte och förhållande till annan lagstiftning

SLS ställer sig positiva till förslaget som bland annat syftar till att motverka användning av lustgas för berusning då vi vet att användning av koncentrerad lustgas i berusningssyfte kan innebära allvarliga hälsorisker. Den ökning av användning av lustgas i berusningssyfte som skett de senaste åren, inte minst bland barn, ungdomar och unga vuxna medför förutom hälsorisker och lidande, en ökad belastning på hälso- och sjukvården.

3.11 Mängdbegränsning för försäljning till privatpersoner

SLS ställer sig positiva till förslaget.

3.12 Förbud mot försäljning för berusning

SLS ställer sig positiva till förslaget.

3.13 Ålderskrav

SLS ställer sig positiva till förslaget.

4.1 En rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid

SLS ställer sig positiva till förslaget. SLS anser att barn är särskilt skyddsvärda och ska prioriteras i folkhälsoarbetet. Barn och ungdomar ska ha rätt till en skolmiljö fri från rökning, tobak och nikotin. Hälsofrämjande och preventiva insatser leder till att minska hälsoklyftan mellan de som har den sämsta hälsan till de som har den bästa och att enskilda individer ska kunna få ett längre och bättre liv. SLS anser att hälsofrämjande arbete i skolan är en av samhällets viktigaste insatser.

Samtidigt förstår SLS att tillsyn av ett förbud riskerar att efterlevas i olika grad, och att förhindra en sådan utveckling kräver resurser. Skolan bör därför rustas för att kunna ha ett brett hälsofrämjande uppdrag. Hälsan i samhället är ojämlikt fördelad och är starkt kopplad till livsbetingelser och socioekonomi. Främjande och förebyggande insatser på skolan kan nå alla barn, oavsett vilka andra förutsättningar de lever i. Detta är något vi även tidigare har påpekat i samband med SLS remissvar rörande utredningen *Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn och unga, SOU 2021:34*.

Vidare anser SLS att det hade varit önskvärt att utredningen tydligt hade förslagit att detta även skulle omfattat verksamhet i fritidshem och fritidsgårdar och närområden.

4.3 Högsta tillåtna nikotinhalt

SLS ställer sig positiva till en reglering av högsta tillåtna nikotinhalt i tobaks- och nikotinsnus enligt förslaget. Nikotin har en centralstimulerande effekt och aktiverar vårt centrala nervsystem. Det är starkt beroendeframkallande och många som börjar använda nikotinprodukter får därför svårt att sluta även om de vill. Nikotin i snus når blodbanan snabbt genom den rikt blodförsörjda munslemhinnan och skapar därmed en snabb beroendeutveckling.

För att ytterligare begränsa de risker som är förknippade med nikotin så anser SLS att det behövs mer forskning kring nikotinet skadeverkningar för att kunna ta ställning till om högsta tillåtna nikotinhalt eventuellt ska begränsas till samma nivå som i godkända läkemedel för avvänjning av nikotinberoende. Andelen dagligrökare i Sverige låg på knappt sex procent år 2022, enligt Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät *Hälsa på lika villkor 2022*, detta kan jämföras med år 2004 då andelen dagligrökare låg närmare 17 procent vilket tydligt visar på att Sverige har varit framgångsrika i folkhälsoarbetet vad det gäller rökning. Dock måste det nämnas att det finns stora skillnader mellan olika grupper baserat på till exempel utbildnings- och inkomstnivå och sysselsättning. Vidare visar folkhälsodata en alarmerande ökad användning av andra former av nikotininlag så som både vejpning och snus. Vad det gäller total snusanvändning, det vill säga tobaks- och nikotinsnus sammantaget, så ökar detta i stället, bland unga och då främst bland unga kvinnor, i åldersgruppen 16–29 år, så har andelen kvinnor som uppgav daglig snusanvändning ökat från tre procent år 2018 till 12 procent år 2022 (Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät *Hälsa på lika villkor 2022*). Varken tobaks- eller nikotinsnus är godkända eller rekommenderade som rökavvänjningsprodukter i Sverige. För rökavvänjning finns det andra vetenskapligt belagda, beprövade, effektiva och säkra metoder.

5.1 Alkohollagen är en skyddslagstiftning

SLS ställer sig positiva till förslaget att på ett tydligt sätt redogöra för syftet med alkohollagen, det vill säga att folkhälsan värnas framför ekonomiska intressen.

5.4 Informationstexter om alkoholens skadeverkningar vid marknadsföring

Se yttrande från Svenska skolläkarföreningen, bilaga 1.

9.1 Ikraftträdandebestämmelser

SLS ställer sig positiva till utredningens förslag att den nya lagen och förordningen om lustgas ska träda i kraft den 1 januari 2026, det vill säga så fort som möjligt enligt utredningens bedömning.

10.2.2 Kostnader av förslagen för staten och kommunerna

Se yttrande från Svenska skolläkarföreningen, bilaga 1.

För Svenska Läkaresällskapet

Catharina Ihre Lundgren
Ordförande

Anna Kiessling
ordförande i kommittén för
prevention och folkhälsa

Bilaga 1. Yttrande från:

Svenska skolläkarföreningen
Svensk Lungmedicinsk Förening
Svensk Internmedicinsk Förening.